Lehrplan 21

Romanisch

2. Zyklus

rezeptiv

produktiv

mündlich

schriftlich

Lingua en il focus

Tadlar

A. Abilitads da basa

1. Las scolaras ed ils scolars san percepir, ordinar e cumparegliar tuns, silbas, ramurs, suns e vuschs. Els san activar ed engrondir lur stgazi da pleds receptiv.

R.1.A.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- e » san interpretar en la situaziun meds nunverbals (p. ex. gestica, mimica, posiziun dal corp) e meds paraverbals (p. ex. l'intunaziun da la vusch, fluss da la lingua).
  » disponan da la perseveranza necessaria per suandar in text auditiv pli lung.
- f » san valitar las emoziuns da la persuna che discurra, era sut cundiziuns pli difficilas (p. ex. canera e plirs pledaders).
  » chapeschan pleds e formulaziuns en differentas situaziuns e san uschia engrondir lur stgazi da pleds receptiv.
- g » san percepir e distinguer differents registers da lingua (p. ex. linguas dal fatg, linguas da giuvenils, linguas dal sport).

B. Chapir texts monologics

1. Las scolaras ed ils scolars san prender ora infurmaziuns da texts auditivs.

R.1.B.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- d » disponan d'ina chapientscha globala envers differents texts auditivs (p. ex. raquintaziun, poesia, text da diever, instrucziun da diever, declaraziun).
  » chapeschan infurmaziuns impurtantas da messadis (p. ex. infurmaziuns telefonicas, communicaziun tras l'autpledader).
  » san eruir la muntada da pleds nunenconuschents e simpels or dal context.
- e » san sa preparar sin in text auditiv (p. ex. entras activar la presavida u entras leger las dumondas dal text auditiv avant che tadlar).
  » san suandar texts auditivs, eruir infurmaziuns evidentas e giugar curtas scenas (d'ina istorgia auditiva).
- f » chapeschan cun agid impurtantas infurmaziuns (era implicitas) d'in text auditiv (p. ex. rapport, referat, gieu auditiv) e las san reproducir.
  » chapeschan il cuntegn essenzial da declarazions e rapports, al san nudar e visualisar (p. ex. mind-map, diagram).
  » san eruir la muntada da pleds nunenconuschents cun agid dal context, cun agid da dumondas u cun guardar suenter (p. ex. en dicziunaris, cudeschs dal fatg, internet) per uschia engrondir lur stgazi da pleds receptiv.

C. Chapir texts dialogics

1. Las scolaras ed ils scolars san suandar discurs e mussar lur attenziun.

R.1.C.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- c » san percepir l'atmosfera en situaziuns da communicaziun famigliaras (p. ex. offensiun emoziunala, consternaziun, ravgia, gritta, plaschair).
  » san suandar contribuziuns da discurs e memorisar l'impurtant.
  » san dumandar suenter, sch'els n'han betg chapi insatge en il discurs.
- d » san mantegnair l'attenziun en in discurs pli lung e s'integrar a moda adattada.
  » chapeschan discurs pli lungs uschè bain, ch'els san resumar lur cuntegn.
- e » san suandar differents discurs pli lungs e mussar lur participaziun activa a moda nonverbala, paraverbala e verbala (tadlar cun attenziun).
  » san valitar situaziuns da communicaziun famigliaras, las intenziuns dals pledaders e l'effect emoziunal dal tadlà.
  » san tschentar dumondas precisas en discurs, sch'els vulan savair insatge a moda pli exacta. Els san uschia engrondir lur stgazi da pleds.
  » san sa participar ad in discurs e resguardar per gronda part las reglas da discurs correspundentas (p. ex. tadlar cun attenziun, laschar discurrer a fin).
- f » san valitar il cumportament da discurs dals auters en situaziuns, nua ch'i vala da chattar in consens u en situaziuns da conflict e reagir a moda adequata.

D. Reflexiun davart il cumportament da tadlar

1. Las scolaras ed ils scolars san reflectar lur cumportament ed interess da tadlar.

R.1.D.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- b » san identifitgar facturs da disturbi en ina situaziun da discurs ed als resguardar durant il tadlar (p. ex. canera, pronunzia malarticulada).
- c » san cun agid da dumondas directivas descriver tge strategias da tadlar ch'els applitgeschan per chapir il tadlà (p.ex. tadlar in text en purziuns, leger la dumondas avant il tadlar).
  » san cun agid sa barattar davart l'effect ch'ina contribuziun da discurs ha sin els.

Leger

A. Abilitads da basa

1. Las scolaras ed ils scolars disponan da las abilitads da basa dal leger. Els san activar ed engrondir lur stgazi da pleds receptiv per chapir pli spert il legì.

R.2.A.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- d » san identifitgar immediat morfems fitg frequents (p. ex. dis-, pre- sco prefixs).
- e » san sminar tge che suonda sco proxim quai che pertutga cuntegn e grammatica.
- f » san preleger in curt text exercità a moda fluenta.
  » san identifitgar immediat pleds respectivamain maletgs da pleds enconuschents (activar stgazi da pleds receptiv).
- g » han in tempo da leger che serva a chapir il text.

B. Chapir texts da diever

1. Las scolaras ed ils scolars san prender infurmaziuns or da texts da diever.

R.2.B.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- d » san cun instrucziun scuvrir la biblioteca sco lieu per procurar lectura ed infurmaziun.
  » san prender ora infurmaziuns essenzialas ed explicitas da curts texts da diever survesaivels, structurads (p. ex. cun titels ed alineas) ed illustrads.
- e » san survegnir ina survista da texts da diever survesaivels che cuntegnan fotografias ed illustraziuns.
  » san nizzegiar maletgs per chapir il text.
  » san activar l'atgna presavida e l'aspectativa dal lectur cun agid dad atgnas dumondas e dumondas dadas.
  » san marcar cun agid en curts texts da diever quai che n'è betg cler e quai ch'è impurtant.
- f » san identifitgar la structura d'in text e chattar infurmaziuns explicitas.
  » chapeschan globalmain in text pli curt e structurà a moda survesaivla era sch'els na chapeschan betg singuls pleds.
  » san cun agid da dumondas intenziunadas eruir infurmaziuns implicitas, ma evidentas e metter en relaziun maletgs e text.
  » san cun dumondas eruir la muntada da pleds nunenconuschents u chapir cun instrucziun singuls pleds cun meds auxiliars adattads (p. ex. vocabulari, cudesch da diever, internet) per uschia engrondir lur stgazi da pleds.
  » chapeschan texts da diever adattads a lur vegliadetgna.
- g » san cun agid prender ora infurmaziuns da graficas survesaivlas, diagrams e tabellas.
  » san procurar per texts da diever entaifer ina retschertga (p. ex. en l'internet, en la biblioteca) e nizzegiar cun agid da dumondas directivas quellas infurmaziuns per ulteriuras lavurs (p. ex. referat).
  » san lavurar cun infurmaziuns da differents texts da diever (p. ex. crear mind-maps, glistas da chavazzins, radi da dumbers).

C. Chapir texts litterars

1. Las scolaras ed ils scolars san leger e chapir texts litterars.

R.2.C.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- d » san mussar lur chapientscha da text cun al preleger a moda adattada (p. ex. differenziar singulas figuras entras la vusch).
- e » san eleger audiocudeschs ed autras medias per l'atgna lectura cun sustegn da covers, texts sin il viertgel, illustraziuns ed extracts da texts.
  » resentan cun sustegn (p. ex. persuna d'instrucziun, audiocudesch) l'atmosfera d'in text (p. ex. tensiun en in crimi).
- f » san sfegliar en differents cudeschs per eleger in cudesch (p. ex. leger il cumenzament u la fin).
  » san sa metter en la situaziun da las figuras, chapir cun sustegn lur acziuns sco era lur intenziuns e motivs ed als colliar cun l'agen mund.
  » san cun sustegn s'orientar en ina biblioteca e nizzegiar sia purschida.
  » san formular il patratg central en poesias elegidas cun sustegn.
  » san mussar lur chapientscha da text cun preleger in text a moda adattada uschia che la differenza tranter passaschas narrativ-descriptivas ed il discurs da figuras vegn visibla.
- g » san cun sustegn eruir tratgs specifics tipics (p. ex. gist/malgist) ed intenziuns da las figuras era sche quellas n'èn betg menziunadas explicitamain.

D. Reflexiun davart il cumportament da leger

1. Las scolaras ed ils scolars san reflectar lur cumportament ed interess da leger.

R.2.D.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- b » san dar resuns in a l'auter quant bain ch'els (pre)legian, cun instrucziun ed agids adattads da giuditgar.
- c » san cun instrucziun reflectar davart las strategias da leger ch'els han duvrà (p. ex. avair la survista, marcar, notizia a l'ur).
  » san cun instrucziun reflectar co ch'els han chapi in text e sa barattar davart lur chapientscha da text.
  » san descriver sut tge cundiziuns ch'els legian in cudesch e co ch'els san s'approfundar en il leger.
  » san descriver co ch'il leger als enritgescha era ordvart il temp d'instrucziun e co che quai schlargia lur orizont.

Lingua en il focus

A. Perscrutar lingua

1. Las scolaras ed ils scolars san perscrutar e cumparegliar linguas. Per quel intent san els rimnar, ordinar e cumparegliar material linguistic. Ils scolars san formular supposiziuns davart quest material e las verifitgar.

R.5.A.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- b » san eleger material linguistic d'ina rimnada existenta u al elavurar sezs or d'ina u pluras linguas (p. ex. maletg sonor d'autras linguas, pleds, frasas, pictograms, linguas secretas ed autras scrittiras, locuziuns, texts) e descriver lur proceder a moda chapibla.
  » san ordinar lur rimnada tenor criteris dal cuntegn e formals, sch'els survegnan ils criteris necessaris.
  » san cun sustegn perscrutar lingua cun agid d'emprovas linguisticas (p. ex. emprova da spustada, emprova da l'infinitiv).
  » san formular atgnas supposiziuns davart fenomens linguistics perscrutads.

B. Diever da la lingua

1. Las scolaras ed ils scolars san perscrutar il diever e l'effect da lingua.

R.5.B.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- c » san intercurir co che la lingua sa mida tenor adressat (p.ex. comportament en discurs cun amis u creschids).
  » san cun sustegn s'occupar cun temas cumplexs da lingua (p. ex. acquisiziun da la lingua, chapibladad ed internaziunalitad da pictograms, linguas e scrittiras secretas).
  » san intercurir differentas linguas (p. ex. en connex cun furmlas da salidar, cun lingua tenor schlattaina, cun reglas da discurs en situaziuns cumparegliablas, cun problems da translaziuns).

C. Furma da la lingua

1. Las scolaras ed ils scolars san intercurir structuras linguisticas en pleds e frasas.

R.5.C.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- d » san intercurir l'effect e la funcziun da pleds en frasas (p. ex. tge pleds pon ins laschar davent e tuttina chapir il text).
  » san intercurir cun agid ina regla ortografica (p. ex. c/z, separaziun da pleds, consonanza dubla).
  » san intercurir avantatgs e dischavantatgs da differents sistems da scrittira (p. ex. alfabet versus pictograms).
- e » san cumparegliar la lingua d'alfabetisaziun cun autras linguas da la classa quai che pertutga tratgs cuminaivels e differenzas tar la fonologia e tar la lexicologia.

2. Las scolaras ed ils scolars san duvrar expressiuns grammaticalas per l'analisa da structuras linguisticas e san applitgar lur savida davart la grammatica.

R.5.C.2 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- b » san identifitgar nomens, verbs ed adjectivs tipics cun agid dal cuntegn (p. ex. il pled currer è in verb perquai ch'el descriva in'activitad).
  » san ch'i dat ils temps grammaticals preschent, imperfect e perfect.
  » san ch'i dat il tschep d'in pled e san furmar famiglias da pleds simplas.
  » san ch'i dat sco ulteriuras spezias differentas sorts da pronoms.
- c » san identifitgar nomens, verbs ed adjectivs cun agid dad aspects formals.
  » san identifitgar, furmar ed applitgar ils temps grammaticals preschent, imperfect e perfect, plusquamperfect e futur.
  » san identifitgar l'infinitiv, la furma conjugada ed il particip perfect.
  » san identifitgar il tschep e furmar famiglias da pleds.
  » enconuschan ils verbs regulars, alternants (p. ex. clamar - el cloma) ed irregulars (p. ex. ir - el va).
- d » san numnar differentas particlas che collian cuntegns en discurs e raquintaziun (p.ex. preposiziuns sco sut, sin; conjunczìuns sco e(d), u, sche).
  » san numnar differentas sorts da pronoms (p. ex. pronoms possessivs, pronoms persunals).
  » san identifitgar las particlas sco spezia da pleds nunvariabla.
  » han enconuschientschas davart l'indicativ, il cundiziunal, il conjunctiv en il discurs indirect.
  » san applitgar l'imperativ e la furma da curtaschia.
  » san duvrar meds d'agid per la lavur cun il verb.

3. Las scolaras ed ils scolars san applitgar lur savida davart reglas ortograficas en exercizis isolads ed en agens texts.

R.5.C.3 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- c » san applitgar las reglas ortograficas da basa mintgamai senza excepziuns en exercizis isolads ed en agens texts, sche la regla è dada (p. ex. consonanza dubla, s/sch, ch/tg, c/z, accents, scriver grond u pitschen).
  » san eruir il tschep u la furma da basa d'in pled.
  » san differenziar vocals dals consonants.
  » san nizzegiar strategias per consultar vocabularis stampads ed electronics (p. ex. l'infinitiv dal verb per guardar suenter pleds en vocabularis).
- d » san applitgar las reglas ortograficas cun resguardar las excepziuns relevantas en exercizis isolads ed en agens texts, sche la regla è dada (p. ex. consonanza dubla, s/sch, ch/tg, c/z, accents, scriver grond u pitschen).
  » san applitgar las reglas da comma da basa (p. ex. en enumeraziuns).
  » san chattar tut ils pleds cun scripziun regulara en vocabularis stampads ed electronics.
- e » san ch'i dat pleds che tunan per rumantsch e tudestg tuttina, ma che vegnan scrits differentamain (p. ex. litteratura - Literatur, program - Programm, agressiv - aggressiv).

Discurrer

A. Abilitads da basa

1. Las scolaras ed ils scolars san nizzegiar a moda adattada lur motorica da discurrer, lur articulaziun e lur vusch. Els san activar lur stgazi da pleds productiv e lur model da frasa per discurrer a moda fluenta.

R.3.A.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- c » san duvrar meds nonverbals (p. ex. gestica, mimica, posiziun dal corp) e meds paraverbals (p. ex. respiraziun, intunaziun, fluss da la lingua) a moda adattada.
- d » san integrar en il discurrer a moda adequata meds verbals, paraverbals e nonverbals.
  » disponan d'in stgazi da pleds vast avunda per s'exprimer a moda precisa.

B. Discurrer a moda monologica

1. Las scolaras ed ils scolars san s'exprimer en situaziuns monologicas a moda adattada e chapibla.

R.3.B.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- d » san raquintar in'istorgia a moda chapibla.
  » san preschentar cun agid d'in schema lur resultats da lavur e lur patratgs (p. ex. elements dal text, structura).
  » san rapportar a moda chapibla davart resultats d'ina lavur da gruppa e duvrar latiers differentas medias (p. ex. maletg, text).
- e » san duvrar agids da structuraziun per ina curta preschentaziun (p. ex. mindmap, chavazzin, structura).
  » san raquintar in eveniment a moda tensiva.
  » san raquintar in'istorgia inventada (p. ex. cun agid da maletgs, ina skizza, chavazzin tar las differentas parts).
- f » san preschentar in cudesch (litteratura per uffants e giuvenils, cudesch tematic) u in film.
  » san raquintar in'istorgia en ina cronologia chapibla.
  » san preschentar lur resultats da lavur a la classa.
  » san preschentar poesias e texts curts avant in public ed uschia cuntanscher l'effect giavischà.
- g » san cun agid retschertgar material per ina preschentaziun en cudeschs ed en l'internet, san al selecziunar e structurar e san preschentar lur savida (p. ex. referat, descripziun, rapport, podcast).
  » san structurar ina preschentaziun cun agid da chavazzins e notizias.

C. Discurrer a moda dialogica

1. Las scolaras ed ils scolars san sa participar activamain ad in dialog.

R.3.C.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- d » san integrar lur contribuziun en discurs pli lungs a moda adattada e far contribuziuns tematicamain adattadas.
  » san spetgar cun lur contribuziun da discurs fin ch'ils auters han formulà a fin lur contribuziun.
- e » san signalisar ad uras lur contribuziun a moda nonverbala e cun signals verbals (p. ex. segn cun il maun).
  » san preparar e moderar in discurs (p. ex. discurs al telefon, discussiun en classa).
  » san moderar ina lavur da gruppa, sche tala sa basa sin instrucziuns cleras (p. ex. sa tegnair al temp, fixar ils resultats).
  » san per gronda part sa tegnair vi da reglas da discurs dadas avant (p. ex. s'annunziar avant che discurrer, sa drizzar a la persuna, cun la quala ins discurra).
  » san integrar lur patratgs en il discurs ed als precisar e rinforzar sin dumonda lur opiniun cun in argument.
- f » san formular lur opiniun en disputs e discurs orientads envers in consens e sutlingiar lur posiziun cun in argument.
  » san surpigliar la moderaziun tar simplas tematicas ed en curts discurs (p. ex. iniziar la lavur da gruppa, cussegl da classa).

D. Reflexiun davart il cumportament da discurrer

1. Las scolaras ed ils scolars san reflectar lur atgna moda da discurrer, lur cumportament en preschentaziuns ed en discurs.

R.3.D.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- b » resentan in'empernaivla atmosfera da discurs cun stima sco enritgiment e san exprimer quai cun agens pleds.
- c » san reflectar davart senn e funcziun da reglas da discurs.
  » san reflectar cun agid da criteris davart ina preschentaziun e ses effect (p. ex. adequat a l'adressat).
  » san sa barattar davart l'effect (emoziunal) ch'ina contribuziun da discurs po avair.
  » san descriver cun agid da dumondas directivas lur progress concernent lur moda e maniera da discurrer en preschentaziun e discurs.
- d » san cun agid da dumondas directivas reflectar davart il manar il discurs durant ina lavur da gruppa e far propostas da megliaziun.
  » san cun instrucziun reflectar en tge moda e maniera ch'els sezs han influenzà il decurs dal discurs.

Scriver

A. Abilitads da basa

1. Las scolaras ed ils scolars san scriver a maun a moda legibla e currenta e nizzegiar la tastatura. Els sviluppeschan in fluss da scriver suffizient per avair avunda capacitad per ils process da scriver elevads. Els san activar ed engrondir lur stgazi da pleds productiv e models da frasas per formular e scriver a moda fluenta.

R.4.A.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- e » san concepir lur texts cun differents utensils da scriver (p. ex. rispli, culli, tastatura dal computer).
  » san duvrar ils elements da basa d'in program d'elavuraziun da texts.
- f » san scriver las successiuns da bustabs en ina scrittira liada parzialmain.
- g » san integrar elements persunals en lur scrittira.
  » san scriver cun differents utensils da scriver a moda legibla cun in tempo adattà per formular, respectivamain san disponer da la motorica fina necessaria.
  » san duvrar pleds, formulaziuns e models da frasa a moda adattada en differentas situaziuns da scriver ed activar lur stgazi da pleds productiv (p. ex. far notizias, mindmap, scriver in rapport u in raquint).
- h » san scriver a moda legibla e currenta en ina scrittira persunala.
  » san scriver (a maun) a moda fluenta per avair avunda capacitad per ils proxims process da scriver (formular, sviluppar il fil cotschen).

B. Products scrits

1. Las scolaras ed ils scolars enconuschan differents musters da texts areguard structura, cuntegn, lingua e furma ed als san nizzegiar tenor lur finamira da scriver per scriver agens texts.

R.4.B.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- d » enconuschan il muster d'in dialog per al savair nizzegiar per l'agen scriver.
- e » enconuschan musters da raquintar sco la perspectiva da raquintar, la midada da perspectiva per als savair nizzegiar per l'agen scriver (p. ex. raquint d'in eveniment or da la perspectiva da duas u pluras figuras, istorgia parallela).
  » enconuschan tratgs specifics areguard il cuntegn e la furma da sorts da texts documentars (p. ex. schurnal d'emprender, protocol) per als savair nizzegiar per l'agen scriver.
- f » enconuschan differentas sorts da texts (p. ex. furmas da lirica, resumaziun, intervista, e-mail, portfolio, placat, gasetta da paraid, folias da preschentaziun) per las savair nizzegiar per l'agen scriver.

C. Process da scriver: chattar ideas e planisar

1. Las scolaras ed ils scolars san co chattar avunda ideas da scriver e san co las integrar en in process da scriver a moda intenziunada.

R.4.C.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- c » san s'imaginar pertge ch'els scrivan e rapportar davart quai.
  » mussan prontadad da sviluppar novas ideas durant il scriver.
- d » san sviluppar sulet u en gruppa differentas ideas da scriver, las structurar e planisar cun instrucziun lur process da scriver (p. ex. en in mind-map, glista da chavazzins).
- e » san applitgar a moda independenta differentas metodas per chattar ideas da scriver en connex cun istorgias e poesias.
  » san applitgar differentas tecnicas da retschertgar per elavurar ils cuntegns per in text da diever e per planisar il text.
  » san eleger medias e las nizzegiar sco funtaunas d'infurmaziun per lur emprender (p. ex. lexicon, maschina da retschertga, telescola) per ch'els sappian elavurar ils cuntegns per in text da diever correspundent.
- f » san mussar prontadad d'era adina puspè cumplettar texts pli lungs cun novas ideas e planisar il process da scriver, era sche problems sa mussan.
  » san cun tge finamira ch'els scrivan e san descriver da tge ch'els vulan scriver.

D. Process da scriver: formular

1. Las scolaras ed ils scolars san metter lur ideas e lur patratgs en ina successiun chapibla e logica. Els san vegnir en in fluss da scriver e formular adequatamain a lur intenziun.

R.4.D.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- c » san metter lur patratgs ed ideas en ina successiun chapibla e chattar ils dretgs pleds per als exprimer. La situaziun ed il process da scriver vegnan exequids per gronda part a moda independenta.
  » san adattar lur formulaziuns per gronda part a l'intenziun da scriver (p. ex. sa drizzar a l'adressat).
  » san formular emprims texts cun agid dal computer ed applitgar funcziuns da basa d'in program da computer (p. ex. avrir la datoteca, scriver, arcunar).
- d » san rimnar pleds e locuziuns en connex cun il tema ed als duvrar a moda adequata.
  » san sa metter en in stadi da scriver a moda fluenta (p. ex. scriver automaticamain, ir enturn e discurrer per sasez, raquintar in a l'auter, scriver spontanamain e betg trasora curreger).
  » san metter lur patratgs ed ideas dal text en ina successiun chapibla e logica.
  » san nizzegiar funcziuns da basa da programs da computer (p. ex. spustar, copiar, stizzar) per concepir ed elavurar lur products (p. ex. text, tabella, preschentaziun, maletg).

E. Process da scriver: surlavurar il cuntegn

1. Las scolaras ed ils scolars san surlavurar tematicamain lur text areguard la finamira da scriver e las directivas.

R.4.E.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- b » san vegnir conscients en furmas d'emprender cooperativas da singuls aspects positivs ed irregularitads da l'agen text (p. ex. conferenzas da scriver, resun).
- c » san per part sa metter en la posiziun dal lectur (p. ex. cun dumondas directivas, muster da pensar).
- d » san surlavurar singuls puncts ch'èn gia vegnids discutads ordavant en lur texts davant il monitur u sin palpiri en situaziuns cooperativas cun agid da criteris.
  » vesan cun agid da criteris aspects positivs sco era irregularitads areguard lur finamira da scriver e san chattar alternativas (p. ex. pleds, formulaziuns, structura, successiun).
- e » san durant la discussiun da lur texts era sa metter en la posiziun dal lectur e sche necessari integrar meds supplementars per structurar il text (p. ex. titel, alinea, enumeraziun).

F. Process da scriver: surlavurar la furma

1. Las scolaras ed ils scolars san surlavurar lur text areguard ortografia e grammatica.

R.4.F.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- b » san en situaziuns cooperativas surlavurar lur texts formalmain, sch'il sbagl è nudà.
  Els san resguardar las suandantas reglas en cas tipics: p. ex. segn d'interpuncziun a la fin d'ina frasa, scriver grond ils nums da persunas e lieus.
- c » san curreger punctualmain al computer scripziuns faussas cun ils meds electronics disponibels en u per rumantsch.
  » san resguardar las suandantas reglas durant surlavurar communablamain: p. ex. ch/tg, sch/s, c/z, consonanza dubla.
- d » mussan prontadad da rediger lur texts e d'eliminar sbagls e sviluppan qua tras in sensori per sbagls.
  » san constatar en situaziuns cooperativas (p. ex. en discussiun vicendaivla dals texts) la gronda part da las incorrectadads en pleds e frasas e san las surlavurar formalmain, sch'els procedan pass per pass. Els resguardan las suandantas reglas: p. ex. segns d'interpuncziun en il discurs direct.
  » san consultar en cas da dubi il vocabulari ed auters meds d'agid.
- e » san analisar simpels problems ortografics ed eleger ina strategia da soluziuns adattada (p. ex. tschertgar il tschep, analogias, activar savida da reglas, guardar suenter).
  » san applitgar era pussaivladads dal computer per curreger scripziuns faussas.
  » san communablamain chattar irregularitads en pleds e frasas e surlavurar lur texts formalmain. Els resguardan las suandantas reglas: p. ex. la scripziun da pajais/pievels/linguas, accents, separaziun da silbas, furmaziun da pleds sco adjectivs che fineschan sin -aivel (miaivel), -ar (regular) u -iv (pensiv).

G. Reflexiun davart il cumportament da scriver

1. Las scolaras ed ils scolars san reflectar davart lur process e lur products da scriver e san valitar lur qualitad.

R.4.G.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- b » san cun instrucziun discutar lur metodas e modas da proceder per rimnar ideas, per planisar e sbozzar.
- c » san cun agid da criteris discurrer davart qualitads dal text, per sviluppar in sentiment per passaschas ch'èn gartegiadas (p. ex. singuls pleds u frasas ch'als plaschan spezialmain bain u che n'als plaschan betg).
  » san chattar passaschas problematicas dal text e chattar formulaziuns alternativas.
- d » san en situaziuns cooperativas prender distanza da l'agen text per al savair valitar cun agid da criteris (p. ex. en ina conferenza da scriver).
  » san descriver tge effect ch'els vulan cuntanscher cun lur text (p. ex. tensiun, surpraisa, estetica, provocaziun) e sa barattar, sche quai è gartegià.
- e » han la perseveranza necessaria da reflectar davart lur texts e lur scriver.
  » san en in discurs communabel reflectar pertge ch'els scrivan e metter en connex cun lur incarica da scriver per diriger l'agen process da scriver.
  » san reflectar davart pussaivladads e cunfins d'in program da correctura e vesan difficultads pussaivlas (p. ex. scriver grond e pitschen; acceptar scripziuns e las integrar en il vocabulari).

Litteratura e cultura en

A. Preschentaziun da texts e reflexiun davart l'effect

1. Las scolaras ed ils scolars san reproducir a moda creativa texts litterars, san discurrer davart texts e reflectar lur patratgs e sentiments en connex cun lur lectura.

R.6.A.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- d » san sa referir en in discurs al text, san circumscriver tge ch'els han legì u udì e s'occupeschan qua tras cun il text.
  » san s'occupar da cudeschs e texts litterars ch'als na plaschan betg a prima vista e schlargian uschia lur repertori da leger.
- e » san s'imaginar ed identifitgar la moda da vesair da singulas figuras, quai per exempel tras giugar las figuras u raquintar l'istorgia ord perspectiva d'ina figura.
  » san cun sustegn formular en in discurs lur atgna moda e maniera da leger in text litterar.
  » san descriver tge effect che singulas figuras, lieus u acziuns han sin els.
- f » san identifitgar tratgs essenzials da las figuras, da lieus ed acziuns en istorgias u singulas scenas adattadas a lur vegliadetgna e san preleger ellas a moda creativa, preschentar a moda figurativa, a scrit u cun dissegns.
  » mussan prontezza da sa barattar davart las differentas experientschas da leger, vesair e tadlar in text litterar adattà a lur vegliadetgna.
  » san sa referir al text litterar cun formular lur chapientscha da text.
- g » san formular en il discurs litterar lur chapientscha da singuls elements dal text e sa refereschan al text litterar.
  » san scriver agens texts sin fundament da models da texts litterars u cumenzaments da texts.
  » san recumandar ad auters cudeschs e texts litterars ch'als plaschan e san qua tras explitgar lur gust preferì da leger.

B. Savida davart geners, furmas da texts, auturAs e lur ovras

1. Las scolaras ed ils scolars enconuschan tratgs essenzials da furmas da texts e da geners litterars. Els enconuschan singulas auturas ed auturs ed intginas da lur ovras e san metter lur savida en connex cun il temp.

R.6.B.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- c » san s'occupar da singulas auturas u singuls auturs rumantschs impurtants ed intginas da lur ovras principalas.
- d » san metter en relaziun il text e la biografia da l'autur.
  » san numnar singuls tratgs tipics dal cuntegn, da la furma e da la lingua da texts narrativs (p. ex. paraula, ditga, fabla, raquint, comic), texts lirics (p. ex. tact, strofa, refrain) e dramatics (p. ex. gieu auditiv, film).
- e » san s'occupar d'istorgias da differents temps.

C. Analisa e sintesa

1. Las scolaras ed ils scolars vesan che texts litterars èn vegnids concepids a moda cunscienta areguard lur cuntegn, furma e lingua per crear in effect estetic. Els san nizzegiar questa savida per crear agens texts.

R.6.C.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- d » san cun agid enconuscher e chapir differentas perspectivas da figuras prototipicas (p. ex. bun/nausch, stupid/perdert) e san giuditgar las figuras tenor questas simplas categorias.
- e » vesan independentamain simpels tratgs formals e linguistics da texts litterars (p. ex. rima, vers, strofa, schelta da pleds) e san cun agid identifitgar lur effect ed al descriver.
- f » san s'occupar da la valur da texts litterars, sch'els enconuschan il muster dal text (p. ex. cudesch, text auditiv, film, cd-rom).
  » vesan particularitads da texts ficziunals e realistics e als san analisar sin fundament da lur cuntegn (p. ex. tensiun, figuras, acziun e lieus), furma (p. ex. rima, schema, structura) e lingua (p. ex. schelta da pleds specifica, variaziuns, repetiziuns).
- g » vesan ed enconuschan differenzas tranter l'emprima muntada e la muntada metaforica da messadis, acziuns e figuras, san giuditgar las figuras e lur agir cun las categorias gist/malgist.

D. Savida davart cultura rumantscha

1. Las scolaras ed ils scolars enconuschan las particularitads da lur atgna cultura, las stiman e vegnan sensibilisads per la diversitad intraculturala.

R.6.D.1 Die Schülerinnen und Schüler ...

2
- b » enconuschan tratgs tipics da l'architectura ed ovras artisticas da l'atgna regiun rumantscha.